

ΝΟΤΙΑ ΚΛΙΤΥΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ (1999-2000)

Πέτρος Γ. Καλλιγιάς

Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων

Η νότια ομαλή πλαγιά του λόφου της Ακρόπολης, που ξανοίγεται στην ευεργετική μεσημβρία και προστατεύεται από τον βλαπτικό βοριά, κατοικήθηκε ήδη από τα ύστερα νεολιθικά χρόνια (4η χιλιετία π.Χ.). Οι νεότερες έρευνες αποκάλυψαν επίσης κατάλοιπα οικιών των Μεσοελλαδικών και των Υστεροελλαδικών (Μυκηναϊκών) χρόνων, όπως και ίχνη των πρώιμων ιστορικών χρόνων (ταφές της πρωτογεωμετρικής περιόδου). Η ύπαρξη νερού ήταν ένας από τους αποφασιστικούς λόγους που επέτρεψαν την εγκατάσταση εκεί ανθρώπινων ομάδων. Ακόμη και σήμερα αναβλύζει νερό από το σπήλαιο στην περιοχή του Ασκληπιείου και στον χώρο κατασκευάστηκε ήδη στα αρχαϊκά χρόνια δεξαμενή συλλογής του νερού. Όταν το νερό δεν επαρκούσε οι κάτοικοι, ιδίως της Μυκηναϊκής περιόδου, διάνοιγαν στον Βράχο βαθιά φρέατα. Το σημαντικό οχυρωματικό τείχος των Μυκηναϊκών χρόνων, ψηλά στο “φρύδι” του Βράχου της Ακρόπολης, πιθανότατα είχε και μια πύλη, η οποία θα οδηγούσε από την περιοχή της νότιας κλιτύς στην Ακρόπολη.

Στα ιστορικά χρόνια, ενώ στα χαμηλά της πλαγιάς άρχισε να αναπτύσσεται ήδη από τα τέλη του 8ου αι. π.Χ. η οργανωμένη κατοίκηση, η αρχαιότερη λατρεία που γνωρίζουμε επισημαίνεται στα δυτικά της κλιτύς, στην περιοχή του μεταγενέστερου Ωδείου του Ηρώδη: εκεί ανακαλύφθηκε μικρό ιερό της Νύμφης με ελλειψοειδή περίβολο, όπου από τον 7ο αι. π.Χ. και εξής η Νύμφη λατρευόταν σε σχέση με τις τελετουργίες του γάμου, με ιδιαίτερα χαρακτηριστική την ανάθεση από τις Αθηναίες ωραίων πήλινων λουτροφόρων.

Αργότερα στα μέσα του 6ου αι. π.Χ., στα χρόνια του Πεισιστράτου, εγκαινιάστηκε στα ανατολικά της κλιτύς η λατρεία του Διονύσου Ελευθερέως. Στο αρχαιότατο αυτό Ιερό του Διονύσου, όπου διακρίνονται τα ίχνη πρώιμου μικρού ναού, η λατρεία συνδέθηκε από την αρχή με τους χορούς και τις τελετουργίες στον θεό, που οδήγησαν στο οργανωμένο θεατρικό δρώμενο και στις θεατρικές παραστάσεις με την παρουσία όλων των Αθηναίων πολιτών κατά τις ημέρες της εορτής του θεού, τα Διονύσια. Στα χρόνια αυτά όλη την περιοχή της νότιας κλιτύς διέσχισε διακλάδωση του σημαντικού

“πεισιστράτειου” υδραγωγείου, που εξασφάλιζε στην πόλη την παροχή πόσιμου νερού.

Κατά τον 5ο αι. π.Χ. η περιοχή οργανώθηκε περισσότερο αφού μετά το 467 π.Χ. κτίστηκε το μεγάλο νότιο τείχος της Ακρόπολης, το λεγόμενο “Κιμώνειο” και αποκόπηκε οριστικά η άμεση πρόσβαση στον Ιερό Βράχο από την περιοχή αυτή. Στα χρόνια του Περικλή γνωρίζουμε ότι οικοδομήθηκε στην ανατολική περιοχή ένα Ωδείο, που έφερε το όνομα του μεγάλου πολιτικού και ίσως μπορεί να ταυτισθεί με τα ερείπια ορθογώνιου μεγάλου κτίσματος ανατολικά του Διονυσιακού θεάτρου, αν και η πιθανότητα να πρόκειται για τα λείψανα του Πρυτανείου, δεν πρέπει να αποκλεισθεί. Στον Περικλή αποδίδεται η μονιμότερη οργάνωση και του θεάτρου του Διονύσου στην πλαγιά πάνω από το Ιερό του θεού, με την κατασκευή ξύλινων ικριωμάτων για την εξυπηρέτηση των θεατών. Η οικοδομική αυτή φάση συμπίπτει με την άνθηση της αττικής δραματουργίας, με τα έργα του Αισχύλου και του Σοφοκλή.

Στις τελευταίες δεκαετίες του 5ου αι. π.Χ. εισήχθη στην Αθήνα από την Επίδαυρο η λατρεία του θεού-ιατρού Ασκληπιού από τον ιδιώτη Τηλέμαχο από τις Αχαρνές (420/419 π.Χ.). Για τη λατρεία του θεού παραχωρήθηκε ένα στενό πλάτωμα στα ριζά του Βράχου, δυτικά του Διονυσιακού θεάτρου. Το Ασκληπιείο παρουσίασε σταδιακά σημαντική ανάπτυξη και εμπλουτίστηκε διαδοχικά με αξιόλογα κτήρια: τον ναό και τον βωμό του θεού μέσα σε λίθινο περίβολο, την Ιωνική στοά στα δυτικά, με δωμάτια όπου τελούνταν ιερά δείπνα και τη νεότερη Δωρική στοά, το διώροφο Εγκομητήριο ή Άβατο, όπου οι ασθενείς περίμεναν την θεία θεραπευτική επιφάνεια. Πλήθος επιγραφών και αναγλύφων, που βρέθηκαν στις ανασκαφές του Ιερού μνημονεύουν την οργάνωσή του και αποτελούν ατομικές περιπτώσεις αναθημάτων πιστών, μέχρι τα ρωμαϊκά χρόνια.

Ο 4ος αι. π.Χ. υπήρξε δημιουργικός για τα μνημεία της περιοχής ιδίως στα χρόνια του Ευβούλου και του Λυκούργου. Στο Ιερό του Διονύσου οικοδομήθηκε ο λεγόμενος “νεότερος” ναός και ο περίβολος με πρόπυλον στα ανατολικά, ενώ στο θέατρο όλο το κοίλον μέχρι ψηλά στον Βράχο επενδύθηκε με πωρόλιθο, τον ωραίο κιτρινωπό πειραϊκό ακτίτη λίθο. Στον χώρο του



ΝΟΤΙΑ ΚΛΙΤΥΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ (1999-2000)

θεάτρου ανηγέρθησαν επίσης από εύπορους Αθηναίους χορηγούς εντυπωσιακά λίθινα μνημεία για τη δημόσια προβολή των νικητήριων χάλκινων τριπόδων, τα έπαθλα των θεατρικών αγώνων στα Διονύσια (μνημείο του Θρασύλλου, του Νικία, κ.ά.). Στην περιοχή επεκτάθηκε και η οριστική χάραξη των οδών της πόλης: η περιμετρική οδός γύρω από την Ακρόπολη, (ο “περίπατος”), η οδός “των Τριπόδων” στα ανατολικά του Ιερού του Διονύσου, οι νότιοι οδοί, κ.ά.

Στα ελληνιστικά χρόνια η περιοχή δυτικά του Διονυσιακού θεάτρου παραχωρήθηκε από τον βασιλιά της Περγάμου, Ευμένη Β', για την οικοδόμηση μεγάλου δημόσιου διώροφου κτηρίου, (μήκους 163 μ.) για την εξυπηρέτηση των θεατών, της γνωστής ως “Στοάς του Ευμένους” (οικοδόμηση το 170-160 π.Χ.).

Στα δυτικά της Στοάς του Ευμένους και σε επαφή με αυτήν οικοδομήθηκε τρεις αιώνες αργότερα ένα ρωμαϊκό Ωδείο, το τελευταίο χρονικά και τοπογραφικά αρχαίο μνημείο της Νότιας Κλιτύς της Ακρόπολης. Το Ωδείο, έργο του πλούσιου Αθηναίου Ήρωδη, γιου του Αττικού από τον Μαραθώνα, κτίστηκε το 165 μ.Χ. το μεν κοίλο από λευκό μάρμαρο, οι δε τοίχοι από πωρόλιθο επενδεδυμένο με μάρμαρο. Η μερικά καλή διατήρηση του μνημείου και οι σχετικές αναστηλώσεις επέτρεψαν τις τελευταίες δεκαετίες την ετήσια θερινή χρησιμοποίησή του για καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Για τα μνημεία της περιοχής έχουμε πολύτιμες πληροφορίες από τον περιηγητή του 2ου αι. μ.Χ. Πανσανία, ιδιαίτερα στο πρώτο του βιβλίο, τα Αττικά (κεφ. XX-XXII, 3). Οι καταστροφές, όμως, οι αλλαγές και οι νέες χρήσεις που ακολούθησαν, άλλαξαν πολύ την εικόνα της περιοχής. Αναφέρονται ενδεικτικά η καταστροφική εισβολή των Ερούλων (το 267 μ.Χ.), η οικοδόμηση μεγάλων οίκων στα νότια κατά τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια (4ος - 6ος αι. π.Χ.), η καταστροφή και εγκατάλειψη των αρχαίων λατρειών και η ανέγερση παλαιοχριστιανικών βασιλικών στο θέατρο του Διονύσου και στο Ασκληπιείο (αρχές 6ου αι. μ.Χ.), ο εκτεταμένος μεσο-βυζαντινός οικισμός (9ος - 12ος αι. μ.Χ.), η κατασκευή του φράγκικου Ριζοκάστρου (13ος αι. μ.Χ.) και του τούρκικου οχυρωματικού Σερεπντζέ (17ος αι. μ.Χ.). Η βιαστική και ελλιπώς τεκμηριωμένη ανασκαφή στο β' μισό του 19ου αι. δημιούργησε, δυστυχώς, νέα προβλήματα, στα οποία καλείται να απαντήσει τώρα η νεότερη έρευνα.

Μια πτώση κροκαλοπαγών λίθων από το ανάλημμα της ανατολικής παρόδου του Διονυσιακού θεάτρου, τον χειμώνα του 1981 και η ανάγκη αντιμετώπισης της κακής κατάστασης των μνημείων συνολικά, υπήρξαν οι λόγοι σύστασης από το Υπουργείο Πολιτισμού σχετικής διεπιστημονικής Επιτροπής με Πρόεδρο αρχικά τον αρχαιολόγο Α. Δεληβοριά. Κατά την πρώτη πενταετία (1985-1989) σε συνεργασία πάντοτε με την Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (Ακροπόλεως), η Επιτροπή ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέατρο του Διονύσου. Τότε ο μεν αρχιτέκτων Θ. Παπαθανασόπουλος εξετέλεσε εργασίες διαμόρφωσης της περιοχής του κοίλου, η δε αρχιτέκτων Ε. Μακρή προετοίμασε τη μελέτη αποκατάστασης του βλαβέντος (κυρίως από τον σεισμό του 1981) αναλήμματος. Την περίοδο αυτή κατασκευάστηκε στο ανατολικό άκρο του αρχαιολογικού χώρου ειδικό στέγαστρο για το στήσιμο και την προστασία των μεγάλων κυρίως αρχαίων γλυπτών, που ήταν μέχρι τότε τοποθετημένα πρόχειρα στην ανατολική πάροδο του θεάτρου. Η μελέτη της κας Ε. Μακρή, πριν από την αποχώρησή της από το έργο, παρουσιάστηκε σε διεθνή Ημερίδα, το καλοκαίρι του 1987, και έτυχε στην συνέχεια της έγκρισης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (Υ.Α. υπ. αρ. ΥΠΠΟ/ΔΑΑΜ/5907/73/8.2.1989).

Η εγκριθείσα μελέτη αποκατάστασης προέβλεπε εκτεταμένη χρήση νέου πειραϊκού πωρόλιθου (ακτίτη), που απαιτήθηκε να προσπορισθούμε από τον περιβάλλοντα χώρο του Χατζηκυριακείου Ιδρύματος στον Πειραιά, με την αφιλοκερδή και πρόθυμη συμπαράσταση του Δ. Σ. του Ιδρύματος. Η Επιτροπή υπό την προεδρία πλέον του υπογράφοντος και με γραμματέα την αρχαιολόγο Ε. Φωκά-Λογοθέτη επέβλεψε τη μακρόχρονη (1990-1996) απασχόληση εκεί συνεργείου υπό την αρχιτέκτονα Α. Σαμαρά για την απόκτηση των απαραίτητων νέων κυβόλιθων. Παράλληλα πραγματοποιήθηκε χύτευση τεχνητού κροκαλοπαγή λίθου για το εσωτερικό του αναλήμματος. Στις εργασίες προετοιμασίας του έργου της αποκατάστασης του θεάτρου περιλαμβάνεται επίσης η κατασκευή λυόμενου στεγάστρου, πάνω στις παχύτερες νεότερες επιχώσεις στη γειτονική περιοχή του Ωδείου του Περικλέους, για την εγκατάσταση εκεί του εργοταξίου των απασχολουμένων λιθοξόων και για την προστασία των αγορασθέντων απαραίτητων,



ΝΟΤΙΑ ΚΛΙΤΥΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ (1999-2000)

βαρέων μηχανημάτων επεξεργασίας των αρχαίων και νέων λίθων (κοπή, συγκόλληση, μετακίνηση, κ.λπ.). Κατά την περίοδο αυτή, μικρό αλλά αξιόλογο συνεργείο συντηρητών υπό τον κ. Β. Αναστασιά συνέχισε τις ταυτίσεις και στερεώσεις αρχιτεκτονικών μελών στο Ασκληπιείο, όπου παράλληλα η αρχιτέκτων Ρ. Χριστοδουλοπούλου ασχολήθηκε με λεπτομερείς αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις στη Δωρική Στοά του Ιερού. Για την προστασία των μνημείων κατασκευάστηκε στα ανατολικά του αρχαιολογικού χώρου και κατά μήκος της οδού Θρασύλλου, ισχυρό μεταλλικό κιγκλίδωμα πάνω σε κτιστή βάση. Κατά το 1992 το έργο συντήρησης και προστασίας των μνημείων της Νότιας Κλιτύς εντάχθηκε στα έργα του νεοσύστατου τότε “Ταμείου Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων” υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού, με στόχο την εξασφάλιση της συνεχούς και απρόσκοπτης χρηματοδότησης του έργου.

Η τελευταία τετραετία (1997-2000) υπήρξε επίσης δημιουργική, αφού οι εργασίες που επέβλεπε η Επιτροπή επεκτάθηκαν σε όλα τα μνημεία της περιοχής. Η Επιτροπή κατά την περίοδο αυτή απετελείτο από τον υπογράφοντα και πάλι ως Πρόεδρο και τους καθηγητές Χ. Μπούρα και Ν. Ζία, τον Διευθυντή Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων του ΥΠΠΟ Δ. Ζιρώ, τις διαδοχικά Εφόρους Αρχαιοτήτων Ακροπόλεως Ε. Τουλούπα, Ι. Τριάντη και Α. Χωρέμη, ως τακτικά μέλη, τον αρχαιολόγο Α. Μάντη και τον αρχιτέκτονα Μ. Κορρέ ως αναπληρωματικά μέλη. Γραμματέας της Επιτροπής υπήρξε η αρχαιολόγος Δ. Ε. Λαδογιάννη και το επιστημονικό προσωπικό του έργου ενισχύθηκε αρχικά από τον πολιτικό μηχανικό Δ. Μονοκρούσο, στη συνέχεια από την αρχαιολόγο Χ. Παπασταμάτη φον Μοόκ και πρόσφατα από τον αρχιτέκτονα Κ. Μπολέτη.

Η ετοιμορροπία του πρόσθιου τμήματος των γραφείων του έργου στην οδό Θρασύλλου 20, λόγω των σεισμών του 1999, επέβαλε την εκκένωση του κτηρίου και την ενοικίαση από το θέρος του 2000 νέων γραφείων στην περιοχή (οδός Διονυσίου Αρεοπαγίτου 12). Επετεύχθη έτσι καλύτερη οργάνωση των υπηρεσιών του έργου και συγχρόνως κατάλληλος ηλεκτρονικός και μηχανολογικός εξοπλισμός του. Επίσης οργανώθηκε το φωτογραφικό αρχείο, το αρχείο των σχεδίων και μελετών και η μικρή βιβλιοθήκη. Στην αρχαιολογική αποθήκη της

οδού Θρασύλλου συνεχίστηκε η καταγραφή και συντήρηση των αποθηκευμένων αρχαίων που προέρχονται κυρίως από σωστικές ανασκαφές ή τυχαία ευρήματα στην περιοχή, ενώ στην αυλή κατασκευάστηκαν νέα μεταλλικά ράφια για την καλύτερη ταξινόμηση των αρχαίων.

Θα ήταν χρήσιμο, πιστεύω, να αναφερθούν περιληπτικά έστω, οι εργασίες αναστήλωσης, προστασίας και ανάδειξης των μνημείων της Κλιτύς, που πραγματοποιήθηκαν ιδιαίτερα κατά την τελευταία διετία (1999-2000), καθότι αποτελούν και το υπόβαθρο στο οποίο στηρίζονται οι προβλεπόμενες εργασίες της περιόδου 2000-2006, που θα καλυφθούν οικονομικά από το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ).

Στο Ιερό του Διονύσου Ελευθερέως συνεχίστηκαν καθ' όλη την περίοδο οι εργασίες τακτοποίησης των διάσπαρτων αρχαίων: στα νότια συγκεντρώθηκε και ταξινομήθηκε από τον αρχαιολόγο Μ. Μαυροειδόπουλο μεγάλη ομάδα αρχιτεκτονικών μελών, ενώ 8 ενεπίγραφα μνημεία μεταφέρθηκαν για προστασία στο Στέγαστρο των αγαλμάτων, όπου και συντηρήθηκαν. Στην περιοχή των θεμελίων του αρχαίου ναού αναγνωρίστηκαν και τοποθετήθηκαν πλησίον, πώρινα μέλη της ανωδομής του. Ο αρχιτέκτων Φ. Γεροντάκης εξετέλεσε με ανάθεση, λεπτομερή αρχιτεκτονική αποτύπωση των θεμελίων του νεότερου ναού, καθότι θα πρέπει σύντομα να αντιμετωπισθεί η προϊούσα φθορά των κροκαλοπαγών λίθων, με πιθανή επίχωση.

Στο θέατρο προς βορρά συνεχίστηκαν οι εργασίες αποκατάστασης του αναλήμματος της ανατολικής παρόδου (αρχιτέκτων Α. Σαμαρά). Στην περιοχή, όπου διερχόταν το φράγικο Ριζόκαστρο (13ου αι. μ.Χ.), ολοκληρώθηκε μικρή διερευνητική εργασία, που επιβεβαίωσε τη χρονολόγηση του οχυρωματικού έργου και τη διαδοχή των μεσαιωνικών φάσεων. Στην πρόσοψη του αναλήμματος τοποθετήθηκαν, κατά τη διετία, 75 νέοι κυβόλιθοι από πειραϊκό ακτίτη ύστερα από την επεξεργασία των επιφανειών τους, και στο εσωτερικό 52 κροκαλοπαγείς τεχνητοί λίθοι, ύστερα από τη χύτευση και προσαρμογή τους.

Στην αρχιτέκτονα Α. Σαμαρά ανατέθηκε η ετοιμασία αρχιτεκτονικής μελέτης αντίστοιχης αποκατάστασης του αναλημματικού τοίχου και της δυτικής παρόδου του



ΝΟΤΙΑ ΚΛΙΤΥΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ (1999-2000)

θεάτρου. Η μελέτη θα προβλέπει τη στήριξη του κοίλου και του σωζόμενου και εκεί τμήματος του Ριζοκάστρου, και για τον λόγο αυτό άρχισε μικρή ανασκαφική διερεύνηση του χώρου πίσω (βορείως) από το Ριζόκαστρο, που πραγματοποιείται σε συνεργασία με την αρχαιολόγο Χ. Παπασταμάτη φον Μοόκ. Το υπάρχον στη δυτική πάροδο φρέαρ επισκέψεως του “πεισιστράτειου” υδραγωγείου καλύφθηκε με κατάλληλα διαμορφωμένο μεταλλικό κάλυμμα για την ασφάλεια των επισκεπτών και των εργαζομένων.

Στη σκηνή του θεάτρου πραγματοποιήθηκε λεπτομερής καταγραφή και ταύτιση όλων των αποκειμένων εκεί αρχαίων (αρχιτεκτονικών και άλλων), με σκοπό την απομάκρυνση των μελών που δεν ανήκουν σ’ αυτήν, για τη σαφέστερη κατανόηση των αρχαίων θεμελίων. Στο ανατολικό παρασκήνιο του θεάτρου, για την προστασία των παλαιότερων καταλοίπων και την ανετότερη μετακίνηση των επισκεπτών επιχώθηκε η περιοχή, αφού προηγήθηκε λεπτομερής καθαρισμός των θεμελίων, αρχιτεκτονική αποτύπωση και φωτογραφική τεκμηρίωση, καθώς και καθαίρεση μικρού αναλημματικού τοίχου που είχε κατασκευασθεί στα τέλη του 19ου αι. από αρχαία μέλη. Στο “Βήμα του Φαίδρου” και ειδικότερα στις 4 μαρμάρινες πλάκες με ανάγλυφες παραστάσεις από τη ζωή του Διονύσου, πραγματοποιήθηκε από το συνεργείο των συντηρητών η χαρτογράφηση των φθορών και άρχισαν προστατευτικοί ψεκασμοί με ασβέστιο ύδωρ.

Στην περιοχή του κοίλου του θεάτρου συνεχίστηκε η απομάκρυνση σωρών χωμάτων που είχαν προέλθει από παλαιότερες ανασκαφικές εργασίες και άρχισε η συγκέντρωση του διάσπαρτου εκεί αρχαίου υλικού. Σε πλάτωμα ανατολικά του θεάτρου συγκεντρώθηκαν από όλη τη νότια περιοχή του χώρου τα σωζόμενα λίθινα εδώλια και οι αναβαθμοί των κλιμάκων σε σύνολον 380 τμημάτων (ακέραια και θραύσματα), ώστε να είναι ευχερής η μελέτη τους για τυχόν συγκολλήσεις και για επανένταξη στο μνημείο. Το έργο αυτό και το έργο της εν γένει διαμόρφωσης του κοίλου έχει ανατεθεί στον αρχιτέκτονα Κ. Μπολέτη. Στην περιοχή του Επιθεάτρου πραγματοποιήθηκε από την GEOMET ΕΠΕ, ύστερα από ανάθεση, η τοπογραφική και ορθοφωτογραμμετρική μελέτη της αρχαίας κατατομής του Βράχου και του μνημείου του Θρασύλλου.

Στο Ιερό του Ασκληπιού συνεχίστηκε τη διετία αυτή (1999-2000) το επίπονο έργο των ταυτίσεων, συγκολλήσεων και τακτοποιήσεων των πολυπληθών μαρμάρινων αρχιτεκτονικών μελών που ανήκουν στα διάφορα κτίσματα του Ιερού και κατάκεινται στον χώρο. Η ομαδοποίηση των μελών θα επιτρέψει και την καλύτερη μελέτη τους. Αναμένεται ακόμα η αρχιτεκτονική μελέτη της κας Ρ. Χριστοδουλοπούλου για τη Δωρική Στοά με προτάσεις αποκατάστασης και συμπλήρωσης, όμως η απομάκρυνσή της από το έργο προκαλεί καθυστερήσεις στην υποβολή των τελικών προτάσεων. Προγραμματίζεται στο μέλλον, πιθανόν με αναθέσεις, η σύνταξη μελετών και των λοιπών μνημείων του Ασκληπιείου, δηλαδή του ναού και του βωμού, της Ιωνικής στοάς, της Ρωμαϊκής στοάς, κ.λπ.

Στη Στοά του Ευμένους συνεχίστηκαν οι προσπάθειες συμπληρώσεων και αποδόσεων των πολυπληθών κατακερματισμένων μαρμάρινων θραυσμάτων που ανήκουν στα μέλη της ανωδομής του διωρόφου κτηρίου. Ο μακρύς αναλημματικός τοίχος με τα 17 ανακουφιστικά τόξα, που συγκρατεί το έδαφος στα βόρεια της Στοάς, παρουσιάζει από ετών σε διάφορα σημεία φθορές και ετοιμορροπίες. Κατά το 1999 μελετήθηκαν ιδιαίτερα τα δύο ακραία ανατολικά τόξα με την προοπτική της προσωρινής έστω στήριξής τους, ενώ κατά το 2000 το μνημείο μελετήθηκε κατ’ αρχήν, στο σύνολό του από τον αρχιτέκτονα Γ. Αντωνίου, ύστερα από ανάθεση. Ας σημειωθεί ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα παρόμοια λεπτομερής μελέτη της Στοάς. Ελπίζεται ότι η εργασία θα ολοκληρωθεί σύντομα και θα καταστεί δυνατόν να περιλαμβάνει συνολική πρόταση στερέωσης και αποκατάστασης του σημαντικού αυτού ελληνιστικού μνημείου.

Στο Ωδείο του Ηρώδη του Αττικού πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα αυτό από μικρό συνεργείο συντηρητών λεπτομερής καθαρισμός και συντήρηση των μαρμάρινων και πώρινων τμημάτων και επιφανειών του μνημείου. Διενεργήθηκε επίσης καθαρισμός του περιμετρικού αγωγού της ορχήστρας και τοποθετήθηκαν εκεί μεταλλικές σχάρες για την προστασία των θεατών. Μεταλλικό κιγκλίδωμα τοποθετήθηκε και προς την πλευρά της Στοάς του Ευμένους ύστερα από τον καθαρισμό του χώρου. Συντάχθηκαν ακόμη αυτοτελείς μελέτες για τη διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου

ΝΟΤΙΑ ΚΛΙΤΥΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ (1999-2000)

του μνημείου (από τον αρχιτέκτονα Η. Μουτόπουλο) καθώς και για τον εσωτερικό φωτισμό του Ωδείου (από την TELMACO Α.Ε.), οι οποίες υποβλήθηκαν αμοδίως για πραγματοποίηση.

Κυριότερο, πάντως, έργο υπήρξε η σημαντική προώθηση του έργου της λεπτομερούς αρχιτεκτονικής αποτύπωσης του μνημείου και της διαπίστωσης των φθορών και ετοιμορροπιών που παρουσιάζονται. Το έργο εκτέλεσε ο αρχιτέκτονα Η. Μουτόπουλος ύστερα από ανάθεση, σε συνεργασία με τον πολιτικό μηχανικό του έργου Δ. Μονοκρούσο για τη στατική μελέτη. Ήδη συντάχθηκε για πρώτη φορά λεπτομερής μελέτη του κεντρικού τμήματος της τριώροφης σκηνής και οι προτάσεις στερέωσης και αποκατάστασης εγκρίθηκαν κατ' αρχήν από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΑΑΜ/135/14116/13.3.2001).

Κατά το 2000 συντάχθηκε η αρχιτεκτονική και στατική μελέτη των πλευρικών τοίχων της σκηνής και του δυτικού μετωπικού τοίχου του κοίλου και κατά το 2001 υπολογίζεται να ολοκληρωθεί το όλον, με τη μελέτη του αντίστοιχου ανατολικού τμήματος. Η πολύμηνη χρήση του Ωδείου κάθε έτος για καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, εμπόδιζε την εντός συντόμου χρόνου ολοκλήρωση της μελέτης, που απαιτούσε συγχρόνως και το στήσιμο εκτεταμένων ικριωμάτων για την προσέγγιση των δυσπρόσιτων μερών του μνημείου. Ελπίζεται ότι σύντομα θα επιτευχθεί η στερεωτική επέμβαση στο Ωδείο που έχει κριθεί απαραίτητη για τη διατήρηση του αξιόλογου ρωμαϊκού αυτού κτίσματος.

Στο Ωδείο του Περικλέους πραγματοποιήθηκε το 2000 τοπογραφική αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης από τον αρχιτέκτονα Ν. Παπαγιαννάκο, ύστερα από ανάθεση. Η συνολική μελέτη του μνημείου θα καθυστερήσει, καθότι πρέπει να προηγηθεί εκτεταμένη ανασκαφική έρευνα, όμως είναι ανάγκη να διατηρηθούν τα αποκαλυφθέντα κατά τις παλαιότερες ανασκαφές μέρη του κτίσματος.

Παράλληλα με τις πιο πάνω εργασίες κατά τη διετία 1999-2000 συνεχίστηκαν οι καταγραφές αρχαιολογικού υλικού κυρίως στο Ασκληπιείο και στο Ιερό του Διονύσου. Οι καταγραφές που ανέρχονται περίπου σε 680, πραγματοποιούνται σε δελτία και συνοδεύονται από φωτογραφική τεκμηρίωση. Στο οριστικό ευρετήριο της Νότιας Κλιτύς (με ένδειξη ΝΚ) καταγράφηκαν περίπου 200 αρχαία, ενώ συντάχθηκαν επίσης 150 δελτία με τεκμηριώσεις εργασιών συγκόλλησης και συντήρησης.

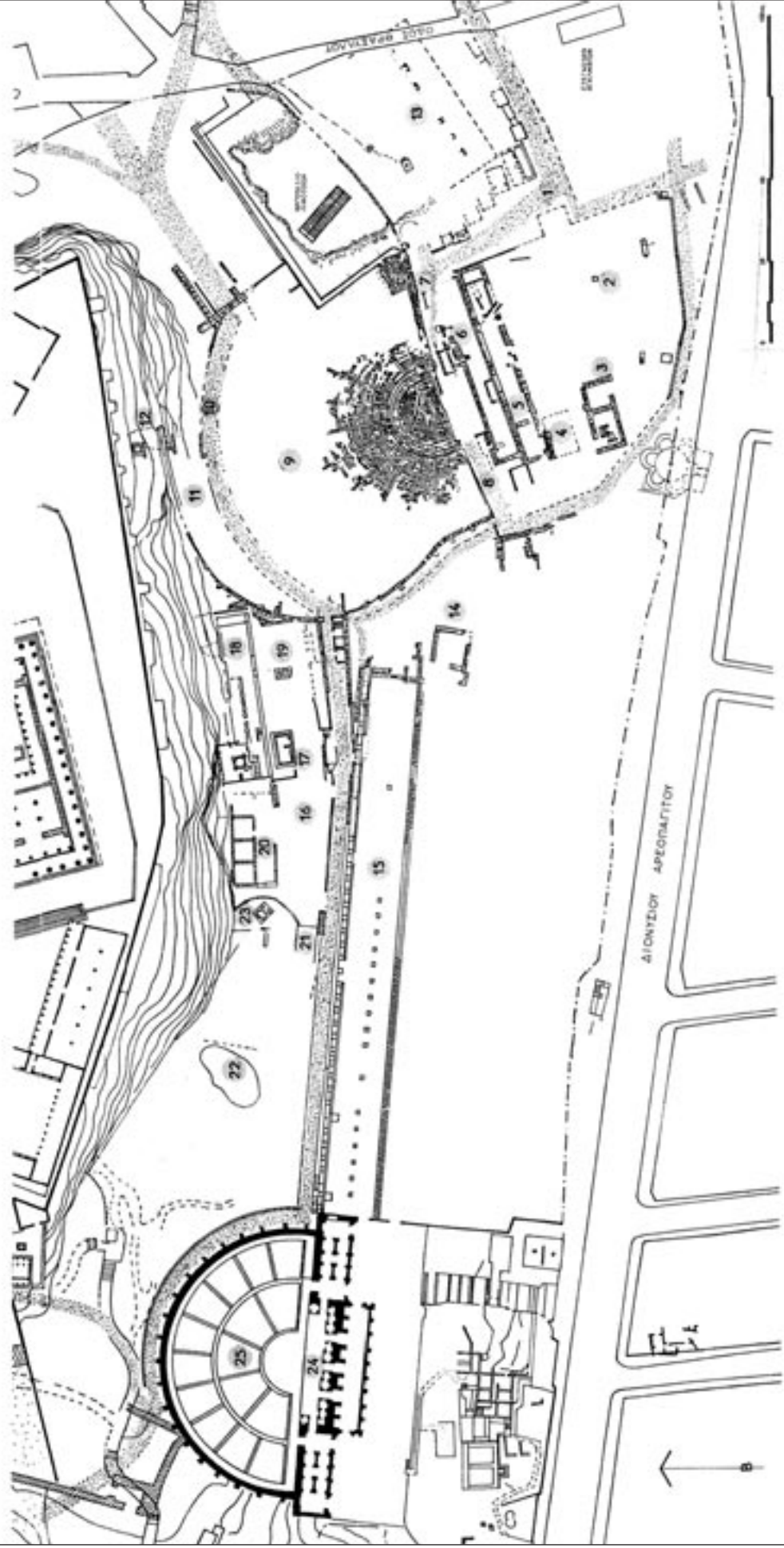
Κατά τους θερινούς κυρίως μήνες συντελούνται κάθε έτος σε όλα τα μνημεία της Κλιτύς καθαρισμοί, ιδίως από επιβλαβή βλάστηση, εργασίες υποβοηθητικές των κυρίως συνεργείων καθαρισμού της Εφορείας Αρχαιοτήτων.

Η σύντομη αυτή απαρίθμηση των συντελουμένων έργων στα αρχαία μνημεία της Νότιας Κλιτύς της Ακροπόλεως φανερώνει, πιστεύω, την ποικιλία των προβλημάτων, την πολυπλοκότητα των απαιτούμενων διεργασιών, αλλά και τις πιεστικές ανάγκες, για τη διατήρηση των μνημείων στους χώρους, όπου άνησε το αρχαίο δράμα και η κωμωδία, και όπου λατρεύτηκε ο θεός-ιατρός Ασκληπιός, στη σημαντική αυτή περιοχή της αρχαίας πόλης των Αθηνών.



ΜΝΗΜΕΙΑ ΝΟΤΙΑΣ ΚΛΙΤΥΟΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΠΑΠΑΕΛ/ΓΕΝΑ



Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

1	Οδός Τριπόδων	7	Αναλημματικός τοίχος Ανατολικής Παρόδου	11	Επιθέατρο	17	Ναός Ασκληπιού	23	Αρχαία Κρήνη
2	Ιερών Διονύσου Ελευθερέως	8	Αναλημματικός τοίχος Δυτικής Παρόδου	12	Μνημείο Θρασύλλου	18	Δωρική Στοά	24	Σκηνή Ωδείου Ηρώδου του Αττικού
3	Νεώτερος ναός Διονύσου	9	Κοίλο Θέατρου	13	Ωδείο Περιζέους	19	Βωμός	25	Κοίλο Ωδείου Ηρώδου του Αττικού
4	Αρχαίος Ναός Διονύσου	10	Περίπατος	14	Μνημείο Νιζία	20	Ιονική Στοά		
5	Στοά Ιερού			15	Στοά Ευμένους	21	Μεγάλη Βυζαντινή Δεξαμενή		
6	Σκηνή Θεάτρου Διονύσου			16	Ιερών Ασκληπιού	22	Χαλκουργείο		